
*Ваше преосвеиштенство,
поишовани господине
градоначелнице, поишована
госпођо проректоре,
поишоване даме и господо,
драге колегинице и колеге,*

*Your Excellency,
Respected Mr Mayor,
Respected Ms Vice-Rector,
Respected ladies and gentlemen,
Dear colleagues,*

Велика ми је част и задовољство што сам добио прилику да учествујем у отварању четрнаестог научног скупа „Ниш и Византија“. Већ је прошло тринаест година откако је на овом месту одржан први нишки симпозијум. Годину за годином постаје све извесније да се остварује оно што су покретачи скупа визионарски предвидели. Ниш је одабрао најбољи начин да подсети домаћу и инострану јавност – и он то од 2002. године редовно чини – на чињеницу да је у њему рођена једна од најзначајнијих личности светске историје. Нишким научним скупом истовремено се показује да родни град Константина Великог поседује и друге доказе о својој дугој и славној историји. Током протеклих тринаест година прилози многобројних учесника симпозијама значајно су расветлили још увек недовољно познату прошлост града. Многа питања добили су одговоре, а нека су покренута и делимично решена. Симпозијум

It is my great honour and pleasure to be given an opportunity to take part in the inauguration of the Fourteenth Symposium *Niš and Byzantium*. Thirteen years have passed since the first symposium was held at this place. Year after year, it is becoming clear that the visionary goal of the Symposium's initiators is coming true. The City of Niš has chosen the best way to remind the national and international public (which it has been regularly doing since 2002) of the fact that one of the most important figures in world history was born here. At the same time, the Symposium seeks to demonstrate that the hometown of Constantine the Great has other pieces of evidence of its long and illustrious history. Over the past thirteen years, the contributions of many participants of the Symposium have significantly elucidated the history of the city which still remains insufficiently known. Many questions were given answers, while others were raised to remain only par-

није донео благодат само Нишу. Он је значајан за целу Србију и српску науку. Захваљујући њему, имамо очигледан пример да пракса стварања регионалних научних средишта и децентрализација науке доноси вредне плодове свима, и матици и подручјима у њеној орбити. Редовно одржавање симпозијума „Ниш и Византија“ донело је користи и на ширем плану. Томе је пресудно допринела његова мултидисциплинарност, коју увек прати разноврсност и слојевитост обрађиваних тема. Према схватању организатора, једино с таквим карактером симпозијума може бити свеобухватно проучена сложена историја родног места Константина Великог, као и његова судбинска повезаност са разним градовима и државама које су егзистирале на Балкану и медитеранском свету од античких времена до краја средњег века. Отуда је већ после неколико првих година значај симпозијума „Ниш и Византија“ далеко превазишао локалне нишке, српске и балканске окви-ре. Штавише, континуитет у окупљању научника различитих профила из великог броја земља, вредност прочитаних реферата и редовност у њиховом публикавању учинили су наш симпозијум, како је то у сличној прилици већ речено, најзначајнијим годишњим византолошким окупљањем општег карактера, а савремена средства глобалне комуникације створила су могућност да његови резултати буду одмах по објављивању зборника лако доступни на свим странама света.

Посебну вредност симпозијуму даје и то што свака следећа година доноси неку нову тему која

tially resolved. The Symposium has been beneficial not only for the City of Niš but also for the whole of Serbia and Serbian science. Thanks to it, we have a clear example that the practice of creating regional scholarly centres and decentralization of science yield valuable fruit to all – both to the centre and the surrounding areas. By following a regular schedule the Symposium *Niš and Byzantium* has provided benefits to a wider community, primarily due to its multidisciplinary character, which is always accompanied by the diversity and complexity of topics. The organizers believe that only a symposium of this character can enable to comprehensively study the complex history of the city where Constantine the Great was born, as well as its fateful links with various cities and states that existed in the Balkans and the Mediterranean world from ancient times to the late Middle Ages. Therefore, it was already after the first several years that the significance of the Symposium *Niš and Byzantium* far exceeded the local framework of the City of Niš, Serbia and the Balkans. Moreover, the continuous efforts to bring together scholars of different profiles from many countries, the value of presented papers and the regularity in their publication have made the Symposium – as it has already been said on a similar occasion – the most important annual general-type conference on Byzantine studies, while modern means of global communication have made its results easily available all over the world immediately upon the publication of the symposium proceedings.

The special value of the Symposium lies in the fact that every edition places a new topic in the focus of participants' attention. This year,

се ставља у фокус истраживачког рада учесника. Ове године та тема врло је широка – Градови и грађани византијског света. Добро је познато да су градови још од времена оснивања сумерског Урука, који се сматра најстаријом познатом градском насебином у историји – били камен темељац већине древних цивилизација. Они су били центри државне управе, трговине, занатске производње, уметничког стварања, као и развоја културе у целини. Тако је било и са Источним римским царством које је дочекало крај касноантичке ере са више од девет стотина насељених градова. Међу њима су у сваком погледу истицали Цариград, Александрија и Антиохија. Два поменута мегалополиса основана заслугом великог Александра била су, међутим, од прве половине VII века изгубљена за Царство Ромеја. Византија, како поменуто царство данас најчешће називамо, губи у истом столећу и многе друге градове, а већина оних што су се сачували доживела је темељан преображај, нажалост у негативном смислу, са сталном тенденцијом назадовања у погледу броја становника, услова живота, развоја привреде и културе. Чак је и Цариград у тим тешким временима преживљавао дубоку кризу која ће потрајати све до средине IX века. Од тог времена па све до латинске окупације царства византијски градови и урбани живот њихових грађана непрестано се опорављају и напредују, али већина славних полиса никада више није повратила значај и улогу из доба антике. Последњи период византијске историје, епоха Палеолога, обележен углавном

the topic is very broad: *Cities and Citizens of the Byzantine World*. It is well known that ever since the founding of the Sumerian Uruk, which is considered the oldest known urban settlement in history, cities were the cornerstone of most ancient civilizations. They were centres of administration, trade, crafts, art and the development of culture as a whole. That was also the case with the Eastern Roman Empire, which had more than nine hundred urban settlements at the end of the Late Antiquity. Constantinople, Alexandria and Antioch had the most prominent role among them, in every sense. However, the latter two megalopolises, which had been established thanks to Alexander the Great, were lost for the *Basileia Romaion* already in the first half of the seventh century. Byzantium, as the mentioned empire is now commonly called, lost many other cities in the same century, while the most of those which survived came through a profound transformation, unfortunately in a negative sense, accompanied by a constant decline of the population, living conditions, economic development and culture. In these difficult times, even Constantinople was coming through a deep crisis that lasted until the mid-ninth century. From that time until the Latin occupation of the Empire, Byzantine cities and the urban life of their inhabitants continuously recovered and developed. However, the most of famous *poleis* would never regain the importance and the role which they had had in ancient times. The last period of Byzantine history, the Palaiologan era, which was primarily marked by a weak central administration, enabled some cities to gain substantial autonomy and numerous concessions, but that could

слабом централном управом, омогућио је појединим градовима да стекну знатну аутономију и бројне концесије, али ни то није помогло да се обнови стари сјај или да се бар достигну градови који су се током позног средњег века развили у Западној Европи.

Ниш је као стари римски и византијски град делио судбину окружења коме је административно и суштински припадао. Од времена оснивања прве веће насеобине на овом простору, током бронзаног доба, до пада под Турке најберићетније дане доживео је у време Римског царства када је био војни и трговински центар, стратешка раскрсница, главни град провинције, седиште епархије у којој су столовали учени прелати. Иако обновљен старањем моћног цара Јустинијана, тешко је страдао у словенским нападима с почетка VII века. Опоравио се тек у време када је Василије II обновио власт РOMEЈА на скоро целом Балкану. Касније је доживео нови процват у доба цара Манојла I Комнина. У бурним временима која су уследила после Манојлове смрти неколико пута је мењао господаре, једно време био је и престоница Стефана Немање, да би једва десетак година пре пада Цариграда дошао под османску власт. Под турском окупацијом остаће наредних 430 година, али ни тада неће изгубити свој урбани карактер. Често је бивао једно од важних средишта османлијске војне и цивилне власти, нарочито након турско-аустријског рата 1717. године. Тада је у Нишу сазидаана велика тврђава, на месту остатака утврђења грађених током римских, рановизантијских и средњовековних времена. Та велича-

not help them restore the former glory, or at least come closer to the cities that developed in Western Europe in the late Middle Ages.

As an ancient Roman and Byzantine city, Niš shared the fate of the environment to which it belonged administratively and substantially. From the time of the establishment of the first major settlement in this area, through the Bronze Age, until the fall under Ottoman rule, the city saw its most prosperous period under the Roman Empire, when it was a military and commercial centre, a strategic crossroads, the provincial capital, the seat of the diocese headed by learned prelates. Although it was restored owing to the mighty Emperor Justinian, it suffered significant damage in the Slavic attacks at the beginning of the seventh century, to recover as late as the time when Emperor Basil II restored the power of the Romaioi over almost the whole Balkan Peninsula. Later, the city flourished once again in the time of Emperor Manuel I Komnenos. In the turbulent times that followed Manuel's death, it repeatedly changed its masters: for a while, Niš was the capital of Stefan Nemanja's state, to fall under Ottoman rule barely a dozen years before the fall of Constantinople. It would remain under Ottoman occupation the following 430 years, and even then, it would not lose its urban character. Niš was frequently in the position to serve as one of the important centres of the Ottoman military and civilian authorities, especially after the Turkish-Austrian war in 1717. A large fortress was built at that time, upon the remains of fortifications built in the Roman, Byzantine and early medieval times. This magnificent structure still bears witness to the

нствена грађевина и данас најбоље сведочи о дугој урбаној традицији града на Нишави и о више од два миленијума дугом трајању урбаног живота њених грађана. У исто време даје му пуно право да с поносом организује скуп на тему о којој ће током ова три дана бити речи. Надам се и верујем у то да ће овде окупљени научници из разних крајева света допринети да наша знања о вишеслојном питању живота градова и грађана у византијском свету буду унапређена.

*Проф. др Мидраг Марковић,
дописни члан САНУ
(Говор са свечаног отварања
симпозијума
„Ниш и Византија XIV“)*

long urban tradition in the city upon the Nišava River and the urban life of its inhabitants that has lasted for more than two millennia. At the same time, this fact justifies its right to proudly organize a symposium on the topic that will be discussed during the next three days. I do hope and I do believe that the scholars who have gathered here from around the world will help improve our knowledge of this multi-layered topic relating to the life of cities and citizens in the Byzantine world.

*Prof. Dr. Miodrag Marković,
corresponding member
of the Serbian Academy of Sciences
and Arts
(Welcoming speech at the
Symposium Niš and Byzantium XIV)*

